Értékes adatokhoz jutottunk a közvetlen megfigyelésekkel, nyom - és ürülék határozásokkal is, valamint az elhullva talált emlősök tanulmányozásával. A fenti módszerekkel eddig 41 emlősfaj előfordulását sikerült a területen bizonyítanunk. Az egyes fajok ökológiai igényeinek pontosabb megismerése érdekében a jövőben élvefogó csapdákkal is szeretnénk vizsgálni a különböző élőhelyek kisemlősfaunáját. A jellemzéshez a terület élőhelyeit az alábbi 5 típusba soroltuk: (ENDES - HARKA 1987 nyomán)

A. Állandóan, vagy tartósan vizes területek

Ebbe a típusba tartoznak a tavak, patakok és mocsarak. Jellegzetes emlősfajaik: a vízicickányok, a törpe egér, a pézsmapocok és a vízi pocok, de olykor a vándorpatkány is megfigyelhető itt.

B. Időszakosan vizes, de állandóan nedves területek

A nedves rétek (magassás rétek, mocsárrétek, láprétek) sorolhatók ide. Itt gyakran előfordul a közönséges vakondok, a pirókegér és a vízi pocok, de a menyétet is megfigyeltük.

C. Fás vegetációjú területek

A különböző erdők, valamint a ligetek, fasorok, gyümölcsösök tartoznak ide. Jellegzetes emlősfajok: a keleti sün, az erdei cickány, a törpecickány, a korai denevér, a mókus, a pelék, a sárganyakú erdei egér, az erdei pocok, a közönséges róka, a borz, a vadmacska, a vaddisznó, az őz és a gimszarvas. Az erdőben még más fajok is (keleti sün, közönséges vakondok, mezei nyúl, pirókegér, nyest, menyét) előfordulnak, de ezek más élőhelyekre jellemzőbbek.

D. Nyílt száraz területek

Az agrárterületek, gyomtársulások, kiszáradó nedves rétek és hegyi kaszálórétek sorolhatók ebbe a típusba. Jellemző emlősfajai: a keleti cickány, a mezei cickány, a mezei nyúl, az ürge, a kis erdei egér, a pirókegér, a közönséges hörcsög, a mezei pocok és a menyét, de más fajokat (keleti sün, közönséges vakondok stb.) is megfigyelhetünk. Táplálkozni a

vaddisznó, az őz és a gimszarvas is kijár az erdők melletti mezőgazdasági területekre.

E. Emberi környezet

A latott területek, az emberi építmények (épületek, hidak, stb.) sorolhatók ide. Ezeknek az élőhelyeknek is jellegzetes faunája alakult ki. Jellemző emlősfajok: a keleti sün és a közönséges vakondok (kertekben), a denevérek (főleg templomokban), a gözüegér, a vándorpatkány, a nyest és a közönséges görény, de még további fajok (cickányok, egerek, közönséges róka, menyét stb.) is előfordulnak itt.

III. Az emlősfauna számbavétele

Rovarevők - Insectivora

A 9 hazai faj közül 8 él a területen, valamennyi védett.

1. Keleti sün (Erinaceus concolor): egyenletes elterjedést mutat, lakott területek kertjeiben, erdőkben (akácosban is), bokrosban, réteken fordul elő. Több példányát találtuk utakon elgázolva is.

2. Közönséges vakondok (Talpa europaea): főleg a patakvölgyekben található, kertekben, nedvesebb réteken, töltéseken, árokparton találkoztunk jellegzetes túrásaival, de erdőben is megfigyeltük és 2 példánya bagolyköpetekből is előkerült.

3. Erdei cickány (Sorex araneus): a cickányok közül gyakoriság szempontjából a 2. helyen áll, de az erdősültebb helyeken (Kánó, Ragály, Szuhafő) ez a leggyakoribb. Jelentős számban került elő még Felsőnyárádról és Imoláról is. A következő fajhoz hasonlóan a nedves, árnyékos élőhelyeket részesíti előnyben.

4. Törpecickány (Sorex minutus): a cickányok közül a 4. leggyakoribb, legnagyobb arányban ott fordul elő, ahol az erdei cickány (Kánó, Szuhafő, Felsőnyárád, Imola).

5. Közönséges vízicickány (Neomys fodiens): a bagolyköpetekben talált Neomys állkapcsokat a coronoidmagasság és a Bühler-index segítségével próbáltuk szétválasztani, a 24

példány közül 3 lelőhelyről 9 példány bizonyult közönséges vízicickánynak.

6. Miller vízicickánya (Neomis milleri): bagolyköpetekből 6 lelőhelyről 15 példánya került elő, valószínűleg a patakok mellett (Izsófalva: Ormos-patak, Zubogy: Imola-patak) megfigyelt vízicickányok is ehhez a fajhoz tartoznak. A két Neomys faj együttes előfordulása eddig csak Kánóról és Felsőnyárádról bizonyított.

7. Mezei cickány (Crocidura leucodon): a leggyakoribb cickányfaj, a legnagyobb arányban Trizsből került elő, de jelentős az aránya Felsőnyárádon is. Az előző fajjal együtt a szárazabb, nyílt területet kedveli és - miként a keleti cickány - az emberi településekre is behúzódik.

8. Keleti cickány (Crocidura suaveolens mimula): a 3. leggyakoribb cickány, de a Szuha-völgyben helyenként gyakoribb, mint a mezei cickány. A legnagyobb arányban Szuhafőről került elő.

Denevérek - Chiroptera

A 24 hazai közül eddig 6 fajukat találtuk, további - főleg erdei - fajok előfordulása várható. A csonkafülű denevér fokozottan védett, de a többi is védett.

9. Kis patkósdenevér (Rhinolophus hipposideros): az alsószuhai református templom padlásán 12 példány, további 3 helyen templomtornyok alsó részén 1-1 példány került elő, Trizsen a templompadláson gyűjtött gyöngybagoly köpetekből került elő egy példánya.

10. Hegyesorrú denevér (Myotis blythi oxygnathus): legtöbbször templomtornyok felső részén figyeltük meg, 7 előfordulási helyén 113 példányát találtuk. 10-nél több példányt csak 2 helyen - Alsószuha: 80 pld, Sajókaza: 20 pld. - észleltünk. Szuhafőn csak gyöngybagoly köpetből került elő.

11. Csonkafülű denevér (Myotis emarginatus): Trizsből gyöngybagoly köpetekből került elő 4 példánya, a ragályi református templom padlásán 300 példányos szaporodási

közösség él. Augusztus közepére az állomány nagyobb része már elvonult.

12. Szürke hosszúfülű denevér (Plectus austriacus): templompadláson és tornyok alsó részén fordul elő egyesével vagy 10-12-es csoportokban, 6 helyen összesen 35 példányt találtunk.

13. Korai denevér (Nyctalus noctula): faodvakban él, eddig Izsófalva-Ormosbánya, Kurityán és Rudabánya környékéről vannak előfurdulási adataink, illetve megfigyeléseink.

14. Kései denevér (Eptesicus serotinus): egyesével, vagy csoportosan, főként templompadlásokon találtuk, 7 lelőhelyen 122 volt az összes példányszámuk. 3 helyen fordult elő 10-nél több példány (Dubicsány 50 pld, Izsófalva-Ormosbánya 20 pld, Sajógalgóc 20 pld), Trizsben csak gyöngybagoly köpetből került elő.

Nyúlalkatúak - Lagomorpha

A két hazai fajuk közül 1 él a területen.

15. Mezei nyúl (Lepus europaeus): nem gyakori (az utóbbi évtizedekben száma jelentősen csökkent), főleg a déli rész mezőgazdasági területeink, rétjein fordul elő, de erdőkben - akácosban is - megfigyeltük.

Rágcsálók - Rodentia

A 23 hazai fajból eddig 17-et találtunk, még néhány faj (pl. erdei pele, házi patkány) előfordulását nem zárhatjuk ki.

16. Mókus (Sciurus vulgaris): az erdőkben - főleg fenyvesekben - többfelé előfordul, de ritkább mint a környező hegyekben (Aggteleki-karszt, Bükk), a leggyakoribb Imola, Felsőkelecsény és Sajógalgóc környékén. Védett faj.

17. Ürge (Citellus citellus): a rövid füvű legelők jellegzetes rágcsálója, eddig 9 helyen figyeltük meg, a legnagyobb ismert kolóniája az izsófalvai Policz-részen - 50 lakott akna - található. Védettsége ellenére rendszeresen fogják. (1989 őszén Izsófalva Grófi rét 7 meghurkolt példány) és fogyaszt-

ják a húsát (pl. Zubogó-tető környéki állomány).

18. Mogyorós pele (Muscardinus avellanarius): nem ritka, a köpetekből előkerült példányok alapján az egész területen előfordul. Rudabányán erdőszéli kert mesterséges madárodujában, Imola és Izsófalva környék fiatal erdőben fészkét találtuk. Védett, aktuálisan veszélyeztetett faj.

19. Nagy pele (Glis glis). eddig két helyen (Izsófalva, Cseres-erdő és Rudabánya mellett) figyeltük meg, de valószínűleg másutt is előfordul, aktuálisan veszélyeztetett faj.

20. Erdei egér (Apodemus sylvaticus): eddig csak bagolyköpetekből került elő. A köpetekből előkerült erdei egér koponyák meghatározását dr. Endes Mihály végezte, ezek alapján ez a faj sem látszik ritkának. Elsősorban Imola, Szuhafő és Ragály környékén gyakori.

21. Sárganyakú erdei egér (Apodemus flavicollis): tölgyerdőkben és erdőszéli kertek mesterséges madárodujában találtuk, bagolyköpetekből is több helyen előkerült, de száma lényegesen a másik két erdei egér faj alatt marad.

22. Kis erdei egér (Apodemus microps): száraz réteken és akácerdők szélén találtuk. A bagolyköpetekből előkerült példányok alapján a 2. leggyakoribb erdei egér. Legnagyobb arányban Imoláról, Szuhafőről, Izsófalváról és Felsőnyárádról került elő.

23. Pirókegér (Apodemus agrarius): gyakori faj, bár területi eloszlása nem egyenletes. A leggyakoribb Imolán és Szuhafőn, viszont a Csörgős völgyben és Kánón ritka. Leggyakrabban és legnagyobb számban a parti növényzet és az agrárterület határán találtuk, nedves réteken, erdőkben, lakott területeken és akácerdők szélén is előfordul.

24. Törpe egér (Micromys minutus): nádasokban és réteken találtuk fészkeit (Felsőkelecsény, Izsófalva, Rudabánya), bagolyköpetekből 9 lelőhelyről 35 példánya került elő. A régebbi köpetekben aránya magasabb volt, ebből állományának csökkenésére következtethetünk.

25. Gözüegér (Mus musculus spicilegus): elsősorban az emberi települések házainak környékén, gabonatárolókban gyakori (főleg a délkeleti részeken). Bagolyköpetekből csak 3 helyről került elő.

26. Vándorpatkány (Rattus norvegicus): szintén gyakori faj, istállókban, ólakban, vizek mellett és bányákban (Feketevölgy) találkozhatunk legtöbbször vele. Bagolyköpetekből is előkerült.

27. Közönséges hörcsög (Cricetus cricetus): eddig csak déli-délkeleti rész mezőgazdasági területeiről (Izsófalva, Múcsony, Sajókaza, Szuhakálló környéke) vannak adataink, bár előfordulása északabbra sem zárható ki a patakvölgyek agrárterületein.

28. Pézsmapocok (Ondrata zibethica): a Csörgős -, Imola - és Szuha-patakok mellett figyeltük meg, a Szuha kurityáni kb. 3 km-es szakasza mentén évről-évre 4 család telepszik meg. Általában a partfalba készíti szállását, de a kurityáni külfejtési tóban megtaláltuk a főként gyékényből álló, víz fölé emelkedő "várát" is.

29. Erdei pocok (Clethrionomys glareolus): nem ritka; az erdőkben (akácosokban is) több felé megfigyeltük, 8 helyen bagolyköpetekből is előkerült. A leggyakoribb Ragály, Imola, Szuhafő és Trizs környékén.

30. Kószapocok (Arvicola terrestris scherman): a patakok (Csörgős, Imola, Mák, Ormos és Szuha) mellett figyeltük meg, 3 helyről bagolyköpetekből is előkerült.

31. Földi pocok (Pitymys subterraneus): eddigi vizsgálataink szerint ritka, a bagolyköpetekből 5 lelőhelyről 10 példánya került elő, a Szuha mellett - az Ormos-patak befolyása felett elhullott példányát találtuk.

32. Mezei pocok (Microtus arvalis): gyakori faj, a bagolyköpetekből előkerült emlősanyag 45 %-át alkotja, legmagasabb az aránya Izsófalván (70%). Elsősorban mezőgazdasági területeken, réteken (erdők közöttieken is) él.

Ragadozók - Carnivora

15 hazai fajuk közül eddig 6 került elő, további fajok - farkas, barna medve, hiúz - felbukkanásával is számolni lehet (ezek a fajok a dombság nyugati részén, illetve az Aggteleki-karszt területén már előfordultak). Nem zárható ki továbbá a nyuszt és a hermelin előfordulása sem.

33. Közönséges róka (Vulpes vulpes): egyenletes eloszlást mutató, gyakori faj. Az erdőkből több vára ismert, táplálkozáskor réteken és lakott területeken is megfigyelhető.

34. Borz (Meles meles): az erdőkben elég gyakori, különösen Felsőnyárád, Imola és Sajógalgóc környékén, ezeken a részeken több lakott vára ismert. Védett faj.

35. Nyest (Martes foina): a leggyakrabban szem elő kerülő menyétfélék, az ellenőrzött 23 templom közül 11-ben találkoztunk nyomaival (bár ezek kivételével régiek voltak). Lakott területeken és erdőkben is többfelé megfigyeltük.

36. Menyét (Mustela nivalis): nem ritka; réteken, lakott területeken, erdőszéleken figyeltük meg. Védett faj.

37. Közönséges görény (Mustela putorius): elég gyakori, elsősorban emberi települések környékén él. Tanyahelyét faraksokban, szalmakazlakban és elhagyott épületekben találtuk.

38. Vadmacska (Felis silvestris): a 60-as évekig még elterjedtnek számított, utána állománya erősen lecsökkent, az utóbbi néhány évben enyhe növekedés tapasztalható. (Azonban valószínű, hogy a megfigyelt egyedek között házi macskával kereszteződött példányok is vannak). A legtöbbször Imola környékén figyeltük meg. Védett, aktuálisan veszélyeztetett faj.

Párosujjú patások - Artiodactyla

A 8 hazai faj közül 3 fordul elő, de számítani lehet a Szin környékére telepített- és már a Telekes-völgyben is megfigyelt - muflon előfordulásával.

39. Vaddisznó (Sus scrofa): nem ritka, főleg az északi részeken. Legtöbbször erdőkben és agrárterületeken figyeltük meg.

40. Őz (Capreolus capreolus): az egész területen egyenletesen gyakori. Megfigyeltük erdőkben, agrárterületeken és a patakvölgyek bokros rétjein is.

41. Gímszarvas (Cervus elaphus): legnagyobb számban az északi és nyugati részek erdőit lakja, táplálkozni kijár az erdők melletti mezőgazdasági földekre is.

A bagolyköpetekből előkerült zsákmányállatok példányszáma

Gyűjtőhely kódja

Emlősfaj sorszáma	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	Össz.
2.		1										1			2
3.	12	139	81	1	150	1	26	4	109	1	20	5	53		602
4.		25	8		27		1		25		5	1	10		102
5.	9	96	9		32	1	8	2	106	2	27	12	88		392
6.	2	192	90		46	9	11	1	88	5	80	13	108	1	646
7.		1			5				3						9
8.		2		1	5						2	1	4		15
9.											1				1
10.									1			1			2
11.											4				4
14.					4						1				5
18.		4	4	2	2		2		4				1	2	21
20.	1	23	41		10		14		43		1		34		167
21.		8							7				6		21
22.		22	23		5		3		21		2		63		139
20-22.	1	26	24	9	2		1		18				21	3	105
23.		41	33	1	2	1	1		41	4		3	34		161
24.	4	8	2		2			1	2		3	3	10		35
25.		22									1		60		83
26.		2		9									2		13
29.		2	10	1			6		5	2	3		1		30
30.				3					1		2				6
31.		2	2		1				4				1		10
32.	13	464	72	7	114	24	43	6	105	4	14	31	1213	1	2111
Össz. emlős	**42**	**1080**	**399**	**34**	**407**	**36**	**116**	**14**	**583**	**18**	**166**	**71**	**1709**	**7**	**4682**
Madár	1	55	3	9	22	2	15		10				106	1	242
Összes gerinces	43	1135	402	43	429	38	131	14	593	18	184	71	1815	8	4924

A táblázatban az emlősfaj sorszáma megegyezik az emlősfauna számbavételével alkalmazott sorszámmal.

A 20-22 sorszám jelentése: "erdei egér" (sp?)

A gyűjtőhely kódok

A: Alsószuha, ref. templom tornya 1991 - 1 gyűjtés

B: Felsőnyárád, ref. templom tornya 1990-91 - 2 gyűjtés + r.k. templom padlása 1991 - 1 gyűjtés

C: Imola, ref. templom tornya 1991 - 1 gyűjtés

D: Rudabánya, volt dúsító épülete 1991 - 2 gyűjtés

E: Kánó, ref. templom padlása 1991 - 1 gyűjtés

F: Múcsony, g.k. templom padlása 1991 - 1 gyűjtés

G: Ragály, ref. templom padlása 1991 - 1 gyűjtés

H: Rudabánya, ref. templom harangtornya 1991 - 1 gyűjtés

I: Szuhafő, ref. templom tornya 1991 - 1 gyűjtés

J: Sajógalgóc, r.k. templom tornya 1991 - 1 gyűjtés

K: Trízs, ref. templom padlása 1991 - 1 gyűjtés

L: Zádorfalva, ref. templom tornya 1991 - 1 gyűjtés

M: Izsófalva, ref. templom tornya 1986-1991- 5 gyűjtés

N: Sajógalgóc, r.k. templom tornya 1991 - 1 gyűjtés

Padlucsony-(Putnok) erdő 1991 - 1 gyűjtés

Cseresalja-(Zádorfalva) erdő 1991 - 1 gyűjtés

A D és N kódok alatti helyeken macskabagoly (Strix aluco), a többi kód alatti helyeken gyöngybagoly (Tyto alba) köpeteket gyűjtöttünk.

IV. Összefoglalás

Az eddig megtalált 41 emlősfaj a hazaiak fele, védettség szerint 1 fokozottan védett, 20 védett. Veszélyeztetettség szempontjából 1 közvetlenül, 3 aktuálisan veszélyeztetett faj. Többségük hazánk más dombvidékeire is jellemző, érdekesség a csonkafülű denevér előfordulása. A déli - délkeleti részeken, valamint a patakvölgyekben elsősorban sík vidékre jellemző fajok (közönséges hörcsög, pézsmapocok, vízi pocok) is előkerültek. A terület emlősfaunája - és a többi gerinces osztály is - még sok érdekességgel szolgálhat, ezért a továbbiakban is folytatjuk a gerinces fauna kutatását.

IRODALOM

CZÁJLIK, P. 1986: Dr. Véghelyi Lajos gyűjteménye: faunisztikai adatok Magyarország gerinces faunájához II. (Mammalia: Insectivora, Chiroptera). Fol. Hist.-nat. Must. Matr., 11: 139-153.

ENDES, M. - HARKA, Á. 1987: A Heves-Borsod-síkság gerinces faunája. Tiszai Téka, Eger, pp. 103

FÖLDI, E. (szerk.) 1980: Magyarország Földrajzinév-tára II. Borsod-AbaújZemplén megye. Kartográfiai, Budapest, pp. 71

GYULAI, I. 1986: Kelemér - Mohos tavak, Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára 207. Budapest. Old. sz. nélk.

KISS, L. 1985: A Keleméri Mohosok és környékének állatvilága BMTE évkönyv, Miskolc, 38-39.

RAKONCZAY, Z. (szerk.) 1989a: Ipolytarnóctól Füzérradványig. Mezőgazdasági, Budapest, pp. 319

RAKONCZAY, Z. (szerk.) 1989b: Vörös könyv. Akadémiai, Budapest, pp. 359

SZUNYOGHY, J. 1972. (TOPÁL, GY. átdolg.): Emlősök-Mammalia általános bevezetés. Rovarevők-Insectivora. Magyarország Állatvilága, XXII.,1. Akadémiai, Budapest, pp. 55

TOPÁL, GY. 1969: Denevérek - Chiroptera. Magyarország Állatvilága, XXII., 2., Akadémiai, Budapest, pp. 81

ÚJHELYI, P. 1989: A magyarországi vadonélő emlősállatok határozója. Magyar Madártani Egyesület, Budapest, pp. 185

ZÖRÉNYI, M. 1990: A bagolyköpetekből várható hazai emlősfajok határozó kulcsa. Babits Mihály Művelődési Központ, Szekszárd, pp. 33

-TAY 1986: Medvekaland a Mohos-tavaknál, Búvár, 41/8: 33.